Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, 1937-12-15, iš Kauno – į Tilžę

Mielas Juozapai, / Seniai tau berašiau, – ir sirgau, ir dar šiokių tokių bėdų buvo.

Mielas Juozapai,
Seniai tau berašiau, – ir sirgau, ir dar šiokių tokių bėdų buvo.

Ir Klingos [1] laišką, ir teisėjo atvirutę skaitėme su Kazimieru [2].

Tartis tai tarėmės, – betgi sunku kas dabar nutarti. Pavyzdžiui, tų Luomoniukų [3], – nei Jutiškių [4], nei Strazdžių [5] aš nepažįstu, nežinau, ar esu kada matęs juos. Jei tu pažįsti juos ir manai, kad gerai būtų, – tai gal ir gerai. Šiuo atžvilgiu, jei Tu ką padarytum savarankiškai, mes su Kazimieru visiškai pritarsime, – vis tiek mes nieko neišgalvosime. Aš abejoju, ar Saliomėja [6] Tau [7] ką gera atsakys [8], – prie jos samprotavimų – globa jai nėra per daug pageidaujama. Į tai ji žiūrės, kaip į jai reiškiamą nepasitikėjimą, kaip į jos teisės pasikėsinimą. Jau seniau ji gi Klingai skundėsi, kad mes rūpiname tik globėjų skyrimu, o kaip ji turi verstis, iš kur pinigus ji turi imti darbininkams apmokėti – tai mes visai nesirūpinam! Kitaip ji negalvos. Keista, kad ir klebonas Kirlys [9] tau nieko neatsako. Ir tas jo tylėjimas, atrodo, esąs reikšmingas. Jis, matyti, yra kažkuo nepatenkintas, – turbūt mano, kad mes kažką negerai darome. Tai senas bestija tasai klebonas, vieną šneka, kita – mislija. Ir ką dabar padarytume, vis tiek jis interpretuos, kiek galint blogiau, ir leis visokius pletkus. Man rodos, šitaip: Vabalninkuos iš mūsų visų tu turi geriausią markę [10] ir turi daugiau iniciatyvos, – daryk taip, kaip tau atrodo geriau, o mes su Kaziu sutiksime su visais tavo žygiais, – tai bus racionaliausia ir praktiškiausia. Ką gi aš galiu patarti, kad pats nežinau, nei ką, nei kaip reikėtų padaryti! Tu tuos dalykus geriau išmanai ir padarysi geriausia, kas galima padaryti.

Kazimieras klausinėjas, ar tu ant jo supykai, ar įsižeidei? Seniau, sako, kai išvažiuodavai, vis jam parašydavai, o dabar, sako, nieko neberašai. Jis jau sužinojo, kad tu buvai ir pas Kubilių [11], ir pas Luomoną [12]. Aš aiškinau, kad tu visiškai nepyksti, – ir nėr ko pykti. O jei buvai pas Luomoną – tai juk visiškai nieko nereiškia. Jei Kazimieras su Luomonu pykstasi, tai iš to neseka, kad ir Tu turėtum nutraukti su giminėmis santykius, kurius tu nori palaikyti. Kazimieras irgi sako: žinoma, neseka. Kiek žinau, seniau Kazimieras pas Luomoną ir buvodavo, ir „vakaruškos“ ten būdavo, na, o jei susipyko – jų dalykas, – praeis laikas – susirokuos, susigadys. Jei tau iš to pasiliko [1r] // nemalonus koks įspūdis, tai geriau, kad jo nebūtų. Visa tai, galų gale, mažmožis. – Su „kasa“ Adolpo [13] reikalui [14] – padėtis tokia: tu įmokėjai – 60 Lt, Kazim. – 70 Lt, aš – 111 Lt; bet čia reikia pridėti išlaidos testamento nuorašo išgavimui, – rodos, tu mokėjai 54 Lt (ar daugiau?); tai išeis, kad tavo įmokėta jau 114 Lt, vadinas, su mokesčiu yra atsilikęs Kazimieras. Beje, su Kazimiero namų statyba – išėjo feljetonas. Rangovas – pabėgo, o privežtą į sklypą žvyrą – atgal kažkas gabena. Niekais nuėjo.

Dėl tavo reikalų – pradžioj keletą kartų skambinau žydui, bet vis neaptikau, o paskui – didesnės energijos nebereiškiau. Kai Kaune buvo p. Bronė [15], – tai sakė ji, kad prie šio sklypo širdis nelimpa. Aš siūliau, kaip nors pradėti sklypą tvarkyti, pamažėli pradėti ruoštis statybai. Tai ji labai abejojo. Tikrai, jei yra abejonių, tai geriau nieko nedaryti. Reikia, kad pats sklypas jau sukeltų malonų jausmą, – tuomet su meile būtų galima ir ruoštis jame gyventi. Jei to jausmo nėra, tai gyventi jame bus nemalonu, – gal tikrai geriau bandyti parduoti.

O antra, klausinėjantis pas žydus, kiek kainuotų statyba, reikia turėti nors šiokį tokį projektėlį [16], ypač gi vidaus įrengimo reikalu. Vienos sienos – antraeilis dalykas. Vidaus įrengimas kainuoja daugiau, negu sienos. Tu buvai ketinęs atsiųsti kokį žurnalą – projektą, tai būtų galima pasiklausti. O dabar – sunku klausinėtis, nes visai nežinomas objektas. Jei nuspręstumėte šiame sklype pasilikti ir ruoštis statybai, tai reikia pamažėli ruošti sklypą, išplanuoti, apsodinti medžiais. Pasiūlyčiau šitaip: jei nuspręsit pasilikti – išplanuokite sklypą, nužymėkite, kur namai bus statomi, kur kokie medeliai

bus sodinami, o apsodinimą aš imuosiu realizuoti. Jau turiu šiokio tokio prityrimo, žinau žmones ir ką kur galima gauti. Durnas daiktas statyti namus, kai aplink nėra jokio medelio ir sklypas – nesutvarkytas. Kalėdoms kokiai savaitei išvažiuoju į Būgius (važiuoju 23).

Labų dien[ų] p. Bronei nuo mūsų visų.

Balys [17]

Gr. 15 d. [1v] //

KOMENTARAI

[1] Jonas Klinga – Sruogų šeimos bičiulis iš Jasiuliškių kaimo Biržų raj., netoli Baibokų, artimiausias kaimynas.

[2] Kazimieras Sruoga (1899–1974) – jauniausias Balio Sruogos brolis. Ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1936–1940 m. akcinės bendrovės „Maistas“ direktoriaus pavaduotojas.

[3] Brolių Sruogų pusbroliai, giminaičiai iš motinos Agotos Lomanaitės-Sruogienės (1867–1930) pusės, motinos brolių Aniolo Lomano (1865–1945) ir Povilo Lomano (1861–1920) sūnūs.

[4] Petras Lomanas (1900–1966) – Balio Sruogos pusbrolis, motinos brolio Povilo Lomano, gyvenusio Jutiškiuose, sūnus.

[5] Jonas Lomanas (1905–1999) – Balio Sruogos pusbrolis, motinos brolio Aniolo Lomano sūnus, vienas rašytojo mirusio brolio Aniolo Sruogos vaikų ir Baibokų turto globėjas iš Strazdžių.

[6] Salomėja Balčiūnaitė-Sruogienė-Kaziliūnienė (1909–2004) – Balio Sruogos brolio Aniolo Sruogos antroji žmona.

[7] Juozapas Sruoga prieš keletą dienų buvo išsiuntęs prieš mėnesį antrą kartą ištekėjusiai [1937-11-14] Salomėjai Kaziliūnienei laišką dėl Baibokų reikalų:

„Tilžė, 1937 m. gruodžio mėn. 11 d.

Gerbiamoji p. Saliomėja,

Esu labai nustebęs gavęs žinią, kad ligi šiol dar nėra surašytas mirusiojo mūsų brolio a. a. Aniolo Sruogos paliktas turtas. Kad tas turtas turėjo būti surašytas dar prieš Tamstos vestuves, rodos, turėtų būti visiems aišku ir savaime suprantama. Gautomis mano žiniomis, a. a. Aniolo Sruogos paliktas turtas todel nesurašomas, kad Tamsta nesutinki mokėti Teismo Antstoliui reikalingo mokesnio (120 litų). Tą mokesnį, mano ir mano kitų brolių įsitikinimu, tiktai Tamsta privalai sumokėti, tuo labiau kad, mirus a. a. mūsų tėveliui Pranui Sruogai, mes paliktu mums sulig testamento žemės plotu (traku) ligi šiol nesinaudojome. Mokesnio Teismo Antstoliui nei aš, nei kas iš mano brolių nemokėsime. Jeigu Tamsta tikrai atsisakytum apmokėti a. a. Aniolo Sruogos palikto turto surašymui reikalingas išlaidas, tai tuomet prisieitų tą mokesnį paimti iš globėjų: gi gobėjai tik tuomet galėtų daryti kokias nors išlaidas, jeigu jie paimtų savo žinion viso a. a. Aniolo Sruogos palikto turto valdymą ir žemės ūkio vedimą. Žinoma, tuomet prisieitų prašyti Apylinkės Teismą ir globėjų sąstatą pakeisti.

Atsižvelgdamas į tai, kad a. a. Aniolo Sruogos paliktas turtas turi būti neatidėliojant surašytas, prašau Tamstos pranešti man, ką Tamsta manai daryti, kad tas turtas būtų surašytas dar prieš š. m. Kalėdų šventes. Jeigu laike 10 dienų nesulauksiu jokio atsakymo, būčiau priverstas baigti tvarkyti tą reikalą. Iš Tamstos anksčiau man rašyto laiško, kad Tamstos dabartinis vyras turėjo atgabenti iš Vabalninkų kai ką iš savo judomojo turto: taigi surašant a. a. Aniolo Sruogos paliktą turtą skaitau būtinai reikalingu, kad prie surašymo dalyvautų ir liudininkai iš kaimyninių vienkiemių.

Prie šios progos pranešu Tamstai savo ir savo brolių vardu, kad sulig testamento skirtą mums žemės plotą, taip vadinamą traką, 1938 metais mes paimam savo žinion ir nuosavybėn, – bet 1938 metais sutinkame Tamstai leisti naudotis už atatinkamą nuomą. Šiuo prašau Tamstos pranešti, ar Tamsta sutinki 1938 metais nuomoti traką ir kiek Tamsta siūlai mokėti nuomos. Jeigu Tamsta nuomoti nesutiksi, trakas bus išnuomotas kitiems. Apie trako išnuomavimą, žinoma, turės būti surašytas atitinkamas susitarimas raštu.

Tikiuosi, kad Tamsta visais virš išdėstytas reikalais sutiksi duoti teigiamą atsakymą ir kad mums dėlei tų reikalų nereikės eiti į teismą.

Su pagarba

Šio laiško nuorašas siunčiamas a. a. Aniolo Sruogos palikto turto ir vaikų globėjams: p. Vladui Jacevičiui Jasiuliškiuose ir p. Jonui Lomanui Strazdžiuose“ (Juozapo Sruogos laiškas Salomėjai Kaziliūnienei, iš Tilžės – į Vabalninką, 1937-12-11, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1473, l. 1r–v).

[8] Salomėja Kaziliūnienė atsakė į jai adresuotą Juozapo Sruogos laišką:

„Gerbiamas ponas Juozapai,

Gavę nuo tamstos laišką ir perskaitę mes radom, kad yra suteiktų neteisingų žinių, kaslink turto aprašymo. Kaip tiktai mes diena iš dienos laukiame atvažiuojant antstolio, kad padarytų aprašymą. Ir, kaip laiške rašėte, kad mes atsisakome už aprašymą mokėti teismo antstoliui, tai to visai nebuvo. Ir dabar dar tuojaus užeisime į Teismą ir pasiklausime, del kokios priežasties neatsiunčiamas teismo antstolis aprašyti turto. Mes kaip tiktai irgi susirūpinę tuo dalyku, nes, pabuvus kuriam laikui nesurašytam turtui, tuomet mums gali sakyti, kad išeikvojome paliktąjį turtą, tai mes šitą dalyką pasistengsime kaip galima padaryti greičiau. Kaip pranešėte, kaslink trako nuomavimo, tai jis mums yra net būtinai reikalingas, nes šiais metais trakas buvo apsėtas žieminiais javais ir dabar yra apsėtas pirmamečiais dobilais, o kitų dobilų nėra visai pasėta. O gyventi ūkyje be dobilų visai neįmanoma, ir susidarytų labai didelių nuostolių. Tai prašytume p. Juozapo, kad taip mūsų neskriaudžiant galėtume susitarti del nuomos. O mes pasiūlyti nuomos kainos nedrįstume. Baigdami šiuos reikalus sveikiname su šventomis Kalėdomis ir Naujais metais ir linkim viso kuo geriausio tamstų gyvenime.

1937 m. gruodžio mėn. 21 d.

Su pagarba S. Kaziliūnienė“ (Salomėjos Kaziliūnienės laiškas Juozapui Sruogai, iš Vabalninko – į Pagėgius, 1937-12-21, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1473, l. 1r).

[9] Matas Kirlys (1872–1958) – Vabalninko klebonas, kanauninkas.

[10] Juozapas Sruoga (1886–1957) – vyriausias Balio Sruogos brolis. Teisininkas, diplomatas, Užsienio reikalų ministerijos tarnautojas, 1934–1940 m. Lietuvos konsulas Tilžėje.

Juozapas Sruoga Baibokuose ir Vabalninko parapijoje buvo autoritetas, gerbtas, laikytas prasmingų veiklų iniciatoriumi: „Juozapas – vienas iš rimčiausių Sruogų šeimos narių. Labai tvarkingas, negirtuoklis, santūrus, geras tėvams ir kaimynams. Dažnai rašydavo laiškus ne tik tėvams, bet ir kaimynams, pažįstamiems. […] Vabalninko parapijoje Juozapas buvo vienas pirmųjų kaimo švietėjų. Savo tėviškės kaimynystėje – Jasiuliškiuose, pas Klingą buvo įsteigęs biblioteką-skaityklą. Parveždavo įvairių knygų ir kviesdavo apylinkės gyventojus skaityti ir į namus neštis“ (Mikalojus Lomanas, „Apie Balio Sruogos senelius ir prosenelius“, in: Balys Didysis, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 19–20); „Balio brolis Juozapas taip pat neatitrūko nuo savo žmonių. Rūpinosi, kad kaimiečiai imtų skaityti, nupirkęs privežė knygų. Jasiuliškių Klinga jas globojo, šeštadienio, sekmadienio vakarais duodavo pasiskaityti. Ir radiją nupirkęs pastatė. Kaimynai gerbė Juozą Sruogą, laikė savo švietėju. Visokiais reikalais eidavo pas jį pasitarti“ („[Povilo Kaulinsko atsiminimai apie Balį Sruogą]“, in: *Ibid*., p. 43).

[11] Jurgis Kubilius (1890–1942) – 1936–1938 m. Klaipėdos gubernatorius.

[12] Kalbama apie Petrą Lomaną, kuris nepagrįstai kaltino pusbrolius, kad jie, mirus Aniolui Sruogai, nesirūpina jo vaikais, Baibokų reikalais, įkalinto Adolfo Sruogos byla, nesamdo advokatų, kurių dėka jis galėtų būti išteisintas:

„Dar didesnė velniava išeina su Ad. reikalais. Pas Kazimierą buvo atsilankęs Petras Luomonas, visą vakarą kalbėjo – jį beveik į isteriką įvarė, pernakt neužmigo net! Luomono kalba – kaltinamas aktas prieš mus, esmėj gi – pletkai ir, man rodos, savotiškas šantažas!

Petras puolė mus, kad mes Baibokais nesirūpiname, neduodame pinigų. Esą, užaugsią vaikai ir prakeiksią mus, kad jais nesirūpinome. Tiek to. Blogiau – su Ad. Sakė, kad jį mes apleidome, kad nesirūpiname bylą atnaujinti. Esą, kalbėjęs su Augūnu, tas baisiai mumis piktinasi, jis žadėjęs imtis iniciatyvos, rinkti pinigus bylos vedimui, vaduoti Ad-pui. Esą, ir Rutenbergas kalbėjęs, kad jis, Rutenb., turįs daug naujos medžiagos, kurios pakaktų Adolpui išvaduoti. Bet esą, jeigu broliai nesirūpina, jam (Rut-gui) net už pereitą bylą nesumokėję, tai jis nesirūpinsiąs ir nieko nedarysiąs. Taigi Petras ir rėkia, kad reikia eiti pas Rut-gą, nešti pinigus. Bet Ad-pui apie visa tai nieko nereikią sakyti, nes A-pas nesutiksiąs. Ir daug kitų panašių dalykų Petras pripasakojo“ (Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, iš Kauno – į Tilžę, 1937-02-10, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 289, l. 2r).

[13] Adolfas Sruoga (1887–1941) – vyresnysis Balio Sruogos brolis, inžinierius elektrikas. Nuo 1927-10-18 iki 1933-11-14 Pašto valdybos direktorius. 1935-02-26 Kauno apygardos teismo pripažintas kaltu dėl pašto ženklų suklastojimo, tikrųjų ženklų išėmimo ir jų išplatinimo, nuteistas 15 metų sunkiųjų darbų kalėjimo. Kitiems Adolfo Sruogos nusikaltimo bendrininkams, vykdžiusiems milijoninę pašto ženklų aferą, bausmė net keletą kartų švelninta, mažinant įkalinimo metų skaičių, kol ilgainiui ir visai panaikinta. Adolfui Sruogai skirta bausmė nepakito.

[14] Broliai Sruogos kaupė fondą įkalinto brolio Adolfo Sruogos reikalams (maistui, drabužiams, spaudai). Broliams buvo svarbu, kad išlaisvintas iš kalėjimo jis turėtų lėšų ir galėtų išvykti pas savo šeimą į Argentiną. Giminaičių kalbos, kad broliai nesirūpina nuteistuoju, buvo skaudžios, nes neatitiko tikrovės.

[15] Bronė Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Juozapo Sruogos žmona, sklypo Kaune, Žaliakalnyje, Ramiojoje gatvėje Nr. 7A, savininkė.

[16] Juozapas Sruoga konkretaus namo statybos projekto įsigytame sklype dar neturėjo, nebuvo suplanavęs ir sklypo apsodinimo medžiais: „Bronė rengiasi po 20 II vykti į Kauną, tai tuomet asmeniškai pasiteiraus su tavimi ir sklypo reikalais. Žinoma, reikia ką nors daryti. Tik man pliano niekas nėra pagaminęs: nei tavo rekomenduotas technikas, nei Kazimiero. – Plianą aš norėčiau turėti. Statyti turbūt reiktų iš mūro (mediniai juog dabar labai brangūs).“ (Juozapo Sruogos atvirlaiškis Baliui Sruogai, iš Panemunės – į Kauną, 1937-12-14, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 356, l. v).

Juozapas Sruoga pasikliovė broliu, kuris jau anksčiau sprendė panašius nuosavo sklypo apželdinimo ir įrengimo klausimus, įsivaizdavo, kaip turėtų atrodyti gyvenamasis namas sklype: „Sruoga namo patalpų išdėstymą išplanavo pats. Maišė cementą, kasė pamatams griovelius, sakydamas, kad tai viena geriausių sporto rūšių. Užpirkdamas medžiagas, pats eidavo į lentpjūvę, rinkdavosi lentas, rąstus. Dirbo su džiaugsmu, patenkintas“ („[Jurgio Grabausko atsiminimai apie Balį Sruogą]“, in: *Balys Didysis*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 146).

[17] Balys Sruoga (1896–1947) – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas; nuo 1932 m. – profesorius. Sklypo Kaune, Žaliakalnyje, Ramiojoje gatvėje Nr. 9B, savininkas.